

Laura Wickström

Jatko-opiskelija, VTM, FM
Åbo Akademi

Pohdintoja Syyrian kriisin ja ilmastonmuutoksen suhteesta

Asiasanat: ilmastonmuutos, ilmastopakolainen, haavoittuvuus, Syyrian kansannousu, kuivuus.

Oxfordin yliopiston Refugee Studies Centrein entinen johtaja, emeritusprofessori Roger Zetter vieraili Siirtolaisuusinstituutin järjestämissä tapahtumissa siirtolaisuudesta ja ilmastonmuutoksesta tammikuussa 2017. Vierailun aikana Zetter luennoi ilmastopakolaisuudesta. Hänen mukaansa käsitteenä ilmastopakolainen, samalla tavalla kuin pakolainen, on ongelmallinen eikä puhtaasti ilmastopakolaisia Zetterin mukaan myöskään ole olemassa. Ihmisiä ajaa pakolaisiksi heidän haavoittuvuutensa, eikä luonnollinen ilmiö, kuten ilmastonmuutos itsessään. Vainoaminen saattaa olla pakottava tekijä maanpakoon, kun taas ilmastonmuutos ei suoranaisesti täytä pakottavan tekijän kriteereitä.

Ilmastomuutoksen merkitystä on pohdittu myös Syyrian kansannousun kohdalla, jonka taustalla oli niin sosiaalisia, taloudellisia kuin poliittisia tekijöitä. Kasvava köyhyys oli tapahtumien kulminoituessa merkittävä tekijä, johon vaikutti nopea talouden liberalisoituminen ja valtion tukien purkamisen vuoden 2005 jälkeen, voimistunut jako maaseudun ja kaupunkien välillä, laaja korruptio, nouseva työttömyys, poliittisen vapauden puute ja ankara kuivuus vuosina 2006–2010. Näiden tekijöiden rinnalle on nostettu ilmastonmuutos mahdolliseksi osatekijäksi kansannousuun johtaneena ilmiönä. Edellä mainitut tekijät ovat kaikki toisiinsa kietoutuneita, mikä tekee vaikeaksi nostaa yhden ilmiön toista merkittävämmäksi. Sen sijaan yksittäisiä ilmiöitä on nostettu esiin asiayhteydestä irrotettuna ja siten tulkittu

virheellisesti tai liioiteltu sen tärkeyttä kansannousun taustatekijänä. Ilmastonmuutos on jo itsessään erittäin haastava kokonaisuus ymmärtää globaalin ja etäisen luonteensa vuoksi. Tämän lisäksi ilmastonmuutos on tieteellisestikin hyvin monimutkainen ilmiö, jonka uskottavuutta nakertaa yksityiskohtien tieteelliset epävarmuustekijät.

Kuivuuteen ja veteen liittyvät epävarmuustekijät, kuten veden (jatkuva) saanti ja laatu, eivät itsessään aiheuttaneet Syyriassa humanitaarista kriisiä tai kansannousua, vaan hallituksen epäonnistuminen vastata ympäristön, talouden ja sosiaalisten tekijöiden muuttamiseen. Tätä vahvasti varsinkin maaseudulla jo entuudestaan kytenyt tyytymättömyys. Kuivuus ei myöskään ole Syyrian kaltaisessa maastossa ja ilmastossa epätavallista, mutta erityisesti vuosien 2007–2008 kuivuus aiheutti maassa aliravitsemusta ja laajat muuttoliikkeet. Rankkaa kuivuutta esiintyi myös naapurivaltioissa Irakissa, Jordaniassa, Libanonissa ja Israelissa, mutta näissä valtioissa ei Syyrian tapaan koettu muuttoliikkeitä. Syyriassa viljasato jäi 2,1 miljoonaan tonniin verrattuna pitkäaikaiseen keskiarvoon 4,7 miljoonaan tonniin viljaa, josta 3,8 miljoonaa tonnia kulutetaan kansallisella tasolla. Syyriaa, jota oli kuvailtu koko arabimaailman parhaaksi maatalousmaaksi, piti täten ensimmäistä kertaa viiteentoista vuoteen tuoda maahan viljaa. Alueen menestyksellinen maanviljelys ulottuu ainakin 800–900-luvulle, jolloin siellä alkoi kehittyä uusi verotusmenetelmä. Paikalliset virkamie-

het ja armeijan komentajat saivat oikeuden koota veroja tietyillä alueilla, joka edesauttoi tuotantoa. Mitä parempi tuotanto, sitä enemmän varoja veronkanto-oikeuden omistajille. Tällä muutoksella oli erityisen tärkeä rooli niissä tilanteissa, joissa tarvittiin yhteistyötä, kuten laajentaessa oliivipuistutuksia, rakennettaessa kastelukanavia, patoja ja veden ammennuspyöriä. Erilainen verotus eri maanviljelylajeille ja erityisesti verovapaus esimerkiksi durralle ja puuvillalle edistivät niiden viljelyn suosiota.

Ilmastonmuutos saattoi edesauttaa Syyriassa kuivuuden aiheuttaman humanitaarisen kriisin syventymistä, mutta nostettaessa se yksittäisenä tekijänä esille käännetään huomion pois todellisesta ongelmasta, nimittäin pitkäaikaisesta luonnonvarojen huonosta hoidosta. Painottamalla ilmastonmuutosta Syyrian hallituksen vastuu julkisen hallinnon, mukaan lukien luonnonvarojen, heikosta hallinnoinnista vältetään ja tilalle saadaan ulkoinen syy tai tekijä. Huomion siirtämistä voidaan ymmärtää tarkastelemalla ilmastonmuutosta kehystämisen mallien kautta. Ilmastonmuutosta voidaan kehystää uhkana tai mahdollisuutena, ja kiteytetynä kyse on siitä, miten erilaiset ryhmät pyrkivät näkemään ilmastonmuutoksen itselleen suotuisalla tavalla. Viestinnällä on tässä vahva rooli, ja Syyrian hallitus toi vahvasti oman vesi- ja kuivuuskantansa esille omistamissaan lehdissä esimerkiksi painottamalla, miten maaylläpiti maataloutta kuivuudesta huolimatta. Muita keinoja oli muun muassa rajoittaa tai kokonaan kieltämällä toimittajilta pääsy tietyille hallituksen kannalta herkille alueille. Kun kansainvälisille toimittajille myönnettiin pääsy hallituksen valitsemille alueille, niin heillä oli seuranaan ”opas” tai ”tulkki” ja toimittajat saivat haastatella kyläläisiä ainoastaan valvotusti.

Pääsääntöisesti hallitus yritti ylläpitää kuvaa Syyriasta omavaraisena viljantuottajana välttääkseen tarkempaa tarkastusta humanitaarisen kriisin todellisista syistä. Pahentunutta tilannetta selitettiin laajoilla asiayhteyksillä kuten globaalilla ruokakriisillä, talouskriisillä ja ilmastonmuutoksella, joilla maalattiin Syyria ulkoisten tekijöiden uhriksi. Kokonaiskuvaa monimutkaisti alueen tabu koskien vesitilannetta. Vesi nähdään koko MENA-alueella (Lähi-itä ja Pohjois-Afrikka) strategisena varana, joka liittyy suoraan kansalliseen turvallisuuteen. Tämän vuoksi tarkkoja tietoja veden saatavuudesta ja

käytöstä ei anneta laajalle yleisölle. Ennen kannannousua jopa 90 prosenttia Syyrian vedestä meni maanviljelykseen. Vesitiedot luokitellaan herkäksi aihepiiriksi, eikä vettä koskevia tietoja jaeta edes eri ministeriöiden tai tutkimuskeskusten välillä. Eri ministeriöt saattavat käyttää eri metodeja tiedon keräämiseen, joka johtaa hyvin ristiriitaisiin ja epämääräisiin tietoihin.

Vaikka saattaisi olla houkuttelevaa lisätä kuivuus ja ilmastonmuutos ratkaiseviksi tekijöiksi Syyrian kannannousun selittäjinä, on kuitenkin tärkeää erotella toisistaan syyt ja seuraukset. Monta vuosikymmentä kestänyt luonnonvarojen laiminlyönti ja ylikäyttö johtivat varojen tyhjentämiseen, joka puolestaan johti kasvaviin oikeudenriistoihin ja tyytymättömyyteen. Vuosien 2006–2010 kuivuus pahensi jo olemassa olevan humanitaarisen kriisin. Hallituksen kyvyttömyys vastata tähän kriisiin oli yksi osatekijä monien muiden joukossa Syyrian kannannousuun. Palatakseen Zetterin näkökohtaan, Syyrian maanviljelijät olivat jo vuosikymmenien heikon hallinnan vuoksi valmiiksi erittäin haavoittuneessa tilanteessa, joka pitkään kyteneen tyytymättömyyden rinnalla ajoi heidät maanpakoon. Painottamalla yksinomaan ilmastonmuutosta maanpaon ja kannannousun syynä luodaan virheellistä kokonaiskuvaa ja mahdollisuutta paeta vastuuta.

Lähteet

- De Châtel, Francesca (2014). The Role of Drought and Climate Change in the Syrian Uprising: Untangling the Triggers of the Revolution. *Middle Eastern Studies* 50 (4), 521–535.
- Juusola, Hannu (2011). The internal dimensions of water security: the drought crisis in Northeastern Syria. Mari Luomi (toim.), *Managing Blue Gold. New Perspectives on Water Security in the Levantine Middle East*, Helsinki. Ulkopoliittinen instituutti, FIIA Report 2010: 25, 21–35.
- Palva, Heikki (2005). Islamilainen kulttuuri Lähi-idän kulttuurin perillisinä. Islamilainen kulttuuri, toim. Heikki Palva ja Irmeli Perho. Helsinki: Otava, 167–218.
- Pihkala, Panu (2017). Miksi ilmastonmuutoksesta on niin vaikea puhua? *Monitieteellisiä näkökulmia. Tieteessä tapahtuu*, 1/2017, 23–29. Luettu 16.2.2017.